

Віра НАУМЕНКО,
кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри
початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін
Київського університету імені Бориса Грінченка

Методичні рекомендації до навчально-методичного комплексу з літературного читання для 3 класу (авт. В.О. Науменко)

Навчально-методичний комплект з літературного читання для 3 класу (авт. В.О. Науменко) складається з підручника "Літературне читання", "Зошита з літературного читання", книги з літературного читання "Перлинка. 3 клас", "Зошита з оцінювання навчальних досягнень з літературного читання", книги для позакласного читання "Веселкова читанка", посібника для вчителя "Уроки літературного читання".

Твори для читання впорядковані за жанровим принципом. Такий підхід зумовлений завданнями засвоєння особливостей художнього твору і на цій основі розширення уявлень учнів про жанр. Розділ "З народного джерела" починається українськими народними казками, під час читання яких учні засвоюють їх морально-естетичний зміст, повторюють особливості казок про тварин, навчаються аналізувати їх і порівнювати, ознайомлюються з новим видом казок – чарівними.

Для усвідомлення учнями композиції казки, повторів пропонується такий методичний прийом, як доповнення частин у тексті за поданими схемами. Схеми вміщені на першому форзаці. Так, до казки "Про Оха-чудотвора" подано три сюжетні малюнки-схеми, за якими учні відтворюють відсутні повтори в основній частині тексту казки: дід зробив ложечки, приніс їх Оху, а той не віддав йому сина, а приніс трьох яструбків, серед яких треба впізнати дідові сина. А потім за тарілочки – дід виставив півників, за ложки – коней. За виразом обличчя діда (розгубленим), Оха (хитрим і самовдоволенним) стає зрозуміло, що Ох не віддав дідові сина. Як розгорталися події далі – прочитаємо в тексті казки.

Далі йдуть казки народів світу. Зміст, художні особливості, послідовність їх опрацювання, система завдань спрямовані на поглиблення в учнів уявлення про казку, самостійне визначення її виду, формування умінь визначати тему й основну думку, вплив вчинків персонажів на розвиток подій, формування умінь давати характеристику персонажам, знаходити в тексті опис внутрішнього стану героя, проймаючись його почуттями, доводити свою думку словами тексту. На казках народів світу розширюються знання учнів про особливості жанру. Зокрема, діти дізнаються про наявність у чарівній казці помічника героя в образі чарівних речей.

Зміст підручника доповнюється такими жанрами, як байка, легенда, повість, повість-казка, з якими учні знайомляться вперше.

Завдання до текстів орієнтують на роботу учнів як під керівництвом учителя, так і самостійно. При цьому зростає увага до формування самостійності учнів під час аналізу творів.

Необхідно ефективно використати ілюстративний матеріал. Це репродукції картин відомих художників, робота з якими збагачує уявлення учнів про створення художнього образу засобами літератури і живопису; малюнкові плани, за допомогою яких необхідно навчати різних видів переказу (вибіркового, детального, стислого, творчого); ілюстрації до зарубіжних казок, зміст яких передає народний колорит; предметні малюнки як засіб словникової роботи.

Новим засобом роботи з розширення знань учнів про життєвий шлях письменників є хронологічно-географічна стрічка на другому форзаці. На ній

подана інформація про період, рік і місце народження письменників, твори яких вивчаються. Треба налаштувати дітей на вивчення життєвого шляху, читання творів, складання їх списків, ілюстрування, влаштування ранків поезії, зустрічей з героями творів свого земляка, обмін інформацією із школами інших областей про цікаві зібрані факти про письменників і їхні твори шляхом надсилання листів звичайною чи інтернетпоштою.

Інформаційні тексти в підручнику позначені піктограмою – ознайомся з інформацією самостійно. Разом з тим зміст деяких творів, поданих у підручнику, доповнюється додатковими текстами під рубрикою "Чи знаєш ти?", якими спрямовується увага учнів на формування умінь самостійно знаходити в тексті потрібну інформацію.

Під знаком "лілія" (символ краси, красномовства) подаються образні мікротексти (віршовані, прозові рядки), які збагачують дитину "переживанням" краси художнього слова, умінням розпізнавати художні засоби. Постійна робота зі словесними образами замальовками спрямовує розум дитини на розшифрування поетичного коду, збагачує її внутрішній світ. Ця рубрика бере початок у 2 класі і продовжується в 3-му.

Система ознайомлення учнів з літературознавчими поняттями, які необхідні для аналізу твору, чітко простежується за виносками перед текстом твору.

Під час відбору та розташування творів для читання враховувався принцип різноманітності зображених картин, точок зору на одну й ту саму картину життя, природи; настроїв; багатства художніх засобів, емоційної виразності, глибини змісту. Звертаємо увагу, що ця особливість вимагає читання творів у порівнянні. Порівнюючи, учень думає, запам'ятовує, кілька разів перечитує, тобто постійно звертається до тексту, навчається з ним працювати. Тож читанню творів у порівнянні треба надати важливого значення.

Взявши до рук підручник, треба передусім вивчити його структуру. Зауважимо, що кожен розділ починається малюнковою заставкою. За її змістом слід спрогнозувати зміст розділу. Потім іде інформаційна стаття, її учні читають самостійно, визначають найважливіше у кожному реченні, розкривають зміст літературознавчих понять, формулюють запитання до прочитаного, дають на них відповідь, наводять приклади.

Як у 2 класі, так і в 3-му є рубрика "Коли твір відкриває свої таємниці". Це ніби правило, яким треба користуватися під час читання художнього твору: **під час читання розмірковує, уявляє, придивляюся, прислухаюся.** Під цією рубрикою підібрані твори різних авторів, різних жанрів, об'єднані однією

темою або спільністю художніх образів. Вони взаємодоповнюють загальний образ.

Перед читанням поезій учні "побувають" у поетичній майстерні. Структурований цей підрозділ таким чином:

спочатку дається чотири вірші, об'єднані темою "Вечір". Як приходить вечір, яким настроєм пронизаний, які викликає почуття – основна думка цих творів пейзажної лірики. Кожен автор **по-своєму** підвів читача до її розуміння;

потім пропонуються вірші Миколи Вороного, Ліни Костенко, Ганни Чубач, Ігоря Калинця. Для їх розуміння над кожним віршем визначені почуття, передані в кожному з них: замилювання красою природи, відчуття тривоги, замилювання переплітається зі смутком, спокоєм, захопленням. Який шлях закладений поетом у вірші до розуміння цих почуттів? Наприклад, вірш Миколи Вороного "Ущухла буря".

Вірш починається словами *ущухла буря*. Два важливі слова – *буря* і *ущухла*. Буря уособлює руйнівну силу, гнів. Викликає страх, занепокоєння. Поведемо діалог з автором: може, це буря людських почуттів? Ущухла ця буря, говорить поет. Про що говоритиме далі? Якою **була буря** чи **що сталося після неї**? Але саме слово *ущухла* вже заспокоює.

Ущухла буря,
Розійшлись хмарки,
І скрізь панує тиша урочиста...

Автор трикрапкою залишає простір для домислів читачу, але вже читач відчуває, що на зміну бурі прийшла тиша, вона не зловісна, а урочиста, налаштовується на гарний настрій, спокій.

Далі поет описує стан душі. Душі природи, стану якої співзвучна душа людини.

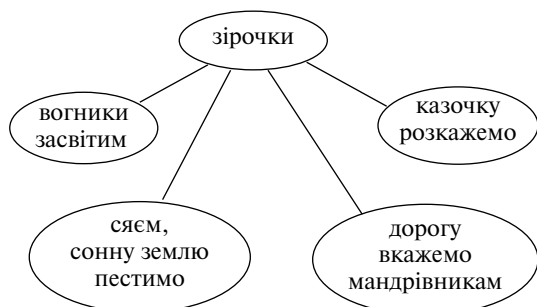
Душа всміхнулась,
Знов прозора, чиста,
І отрясає перли-слізюльки
В разок намиста.

Всі тривоги минули, тиша, все навколо оновлене, красиве, в перлах-росах. Стають зрозумілими думки автора: пройшла буря, а з нею і тривога, настала тиша, душа всміхнулась, заспокоїлась. Аналізуючи вірш, навчаємо вибирати тон, темп, силу голосу, логічні наголоси – виразно читати поезію, тобто кожен сформульовану думку під час аналізу вірша супроводжуємо читанням.

Посібник з читання "Перлинка" доповнює підручник "Літературне читання". Зміст "Перлинки" відповідає програмі і допомагає реалізувати її змістові лінії. Звертаємо увагу, що усна народна творчість (прислів'я, приказки, лічилки, скоромовки, пісні, казки) зінтегрована з іншими видами мистецтв. Ці твори вивчалися в 2 класі, тому подавати їх

на репродуктивному рівні нецікаво. На іншому, творчому рівні учні повторять і розширяють знання цих жанрів.

Для унаочнення художніх образів, системи цих образів пропонується робота із доповнення, складання сюжетних схем, тобто **візуалізація системи образів** художнього твору. Методика роботи із схемами розроблена в зошиті. Так, щоб учні сприйняли образ зірочок у вірші Наталі Забіли "Зірочки", визначили, які художні засоби використовує для цього поетеса, треба читати, шукати, уявляти і записувати (У зошиті овали не заповнені). Що роблять зірочки? Які вони у вірші "Зірочки"? Читаємо повільно, знаходимо: *веселі*.

Бачимо, що Наталя Забіла зобразила зірочки як живих істот. Така робота спонукає дітей до засвоєння всіх елементів твору, виводить на рівень повноцінного сприймання художнього твору.

Новими для учнів є прийоми: формулювання запитань до виділених у реченні слів з метою навчання розуміти зміст, активізації мислення; дописування в дужках слів, які передають внутрішній стан персонажів. Це потрібно для правильного інтонуювання реплік персонажів під час виразного читання.

Оскільки у 3 класі багато творів аналізуються в порівнянні, то в зошиті складені таблиці, вписані ознаки, за якими треба порівняти твори, визначити спільне і відмінне; даються зразки висновків.

У "Зошиті з оцінювання навчальних досягнень з літературного читання" розроблені тестові завдання для підсумкового оцінювання за кожний семестр та поточного за змістом кожної теми підручника.

Покажемо на змісті першого уроку методику роботи за названим комплектом, подану в посібнику для вчителя "Уроки літературного читання" (автори В.О.Науменко, Л.А.Харітоненко). **Тема.** Знайомимося з новим підручником "Літературне читання" і посібниками до нього.

Мета. Ознайомити учнів із підручником, зошитом до нього, зошитом з оцінювання навчальних досягнень, книгою з літературного читання "Перлинка", книгами для позакласного читання "Веселкова читанка", "Книжкова країна".

Розглядаючи малюнки, умовні позначення, читаючи текст від автора, сприяти ознайомленню із навчальними матеріалами, викликати інтерес до спілкування з ними протягом навчального року, допомогти учням зрозуміти, як мистецтво слова поєднується з іншими видами мистецтв (на прикладі приказки, прислів'я і літературного твору).

Методичний коментар. На цьому уроці діти ознайомлюються з підручником і посібниками до нього. Основний метод – розгляд-читання. Це означає, що треба дати учням можливість розглянути обкладинку, титульний аркуш, форзаци, зміст підручника, одночасно уточнити значення цих слів і практично визначити призначення названих структурних одиниць книги; обкладинку і титульні аркуші інших навчальних посібників.

Під час практичного їх розгляду визначити, хто працював над створенням книжок і зошитів, у яких із них більше малюнків і чому; чим особливі зошити, які завдання викликали особливий інтерес. От ми і почали спілкування з авторами, художниками, письменниками, які написали твори, з автором підручника і посібників, який вибрав ці твори, розробив до них завдання.

Особливу увагу треба приділити ознайомленню з умовними позначеннями. Вони знайомі дітям з 2 класу. Завдання під цими піктограмами допомагають їм вчитися усвідомлювати художні твори.

Над змістом обкладинки підручника учні можуть пофантазувати: хто до них іде із щирою усмішкою? З яким настроєм? Погортавши сторінки, знайдуть цей образ у підручнику. Це Лада. Вона йде з легенди Івана Липи. Така потрібна завжди. Лада – богиня долі, краси, любові, радості та благополуччя. Це ідея. З її появою люди єдналися в сильну родину, вона проникла в душу, відганяла лють, вела до щастя. Юнаки гинули, щоб повернути її від злого Коструба, знову йшли непереможною силою, повертали Ладу. І живе Лада Прекрасна, бо стосот сміливих юнаків стережуть і бережуть її. Світла, як зоря, прозора, наче марево, чарівна, як мрія.

У кожному творі, на кожному уроці буде присутній такий чарівний образ. Ним треба проникнутися. Ось так мистецтво слова вливається в наше життя, бо воно саме життя.

Такий висновок підтверджуватиметься під час читання прислів'їв і приказок, які влітаються в сюжет творів, розкривають характер вересня за вікном, особливості його назви. Важливо, щоб учні пригадали прислів'я і приказки (адже з цими творами ознайомлювалися в 2 класі), побачили їх роль у літературному творі, зрозуміли джерела їх створення, прониклися повагою до народної спостережливості, влучності і точності мови різних поколінь; гордістю за свою причетність.

Зміст вступної статті розширить знання дітей про види мистецтва, одним із яких є література; дасть спрямування на читання усної народної творчості у взаємозв'язку з іншими видами мистецтв: "З сивої давнини покоління за поколінням творить і береже дорогоцінні перлини усної народної творчості. Вони переплітаються між собою, створюючи

неповторні скарби мистецтва слова, вплітаються в інші види мистецтва".

З першого уроку літературного читання треба надавати перевагу навчанню учнів самостійно визначати шляхи розв'язання завдань, вибирати завдання відповідно до своїх інтересів, працювати в групі.

Орієнтовне календарно-тематичне планування уроків літературного читання в 3 класі

I семестр – 48 годин (3 год на тиждень)

II семестр – 76 годин (4 год на тиждень)

Календарне планування з літературного читання зроблене на основі підручника "Літературне читання" (авт. Віра Науменко), "Перлінка" (книга з літературного читання, 3 кл., авт. Віра Науменко) та посібника "Веселкова читанка": кн. для позакл. читання у 3 кл./В.О.Науменко, І.Г.Сухопара. – К. : Літера ЛТД, 2014.

№ уроку. Дата прове- дення	Теми уроків	1	2
1	2		
	I семестр		
1.	<p>Тема. Знайомимося з новим підручником "Літературне читання" і посібниками до нього.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів із підручником, зошитом до нього, книгою з літературного читання "Перлінка", книгами для позакласного читання "Веселкова читанка", "Книжкова країна". Розглядаючи малюнки, умовні позначення, читаючи текст від автора, сприяти ознайомленню із навчальними матеріалами, викликати інтерес до спілкування з ними протягом навчального року, допомогти учням зрозуміти, як мистецтво слова поєднується з іншими видами мистецтв (на прикладі приказки, прислів'я і художнього твору).</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Підручник "Літературне читання", "Зошит з літературного читання", "Перлінка" (книга з літературного читання), "Веселкова читанка" (книга для позакласного читання), усна народна творчість у різних видах мистецтв, прислів'я, приказки; Василь Скуратівський, Вересневий час – сім погод у нас, Інна Кульська "Вересень" (с. 4–7, "Перлінка").</p>	3.	<p>Тема. Де сила не візьме, там розум допоможе. Казки про тварин. Вчинок персонажа.</p> <p>Мета. Повторити з учнями особливості казок про тварин. Зацікавити їх цим видом творів, заохотити до спостереження за розгортанням подій; збагатити уявлення про вчинки персонажів, про їх роль у визначенні характеру персонажа (позитивний чи негативний) та окремих його рис. Удосконалювати виразність читання в особах, вибіркового читання та вміння відтворювати близько до тексту зміст казки. Навчати творчого переказу, вміння визначати основну думку казки, співвідносити її з думкою, вираженою в прислів'ї.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Казки про тварин. Їжак та заєць (с. 5–8 підручника).</p>
2.	<p>Тема. Як народилися казки.</p> <p>Мета. Розкрити зміст розділу "З народного джерела". Розширити знання про фольклорні твори, їх види, світ казок (українські народні казки і казки народів світу). Визначити, які знання мають діти з означеної теми, зацікавити до читання казок, засвоєння закладеної в них народної мудрості. Навчати висловлювати свою думку і обґрунтовувати її прикладами з прочитаних казок. Пригадати за серією малюнків назви казок, розповісти про події, зображені на малюнку.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Текст підручника (с. 4–5).</p>	4.	<p>Тема. Порівнюємо казки з різними персонажами, але схожими вчинками. Тема і основна думка казки.</p> <p>Мета. Вчити учнів передбачати за малюнком зміст, визначати вид казки, тему і основну думку, називати персонажів, давати їм характеристику, визначати позитивні та негативні риси, порівнювати казки з різними персонажами, але однаковими вчинками. Удосконалювати виразність під час читання в особах, вміння переказувати зміст казки близько до тексту, дотримуючись засобів інтонаційної виразності: тону, темпу, сили голосу, пауз і логічних наголосів</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Лисиця та рак (с. 9–10 підручника).</p>
		5.	<p>Тема. Казкові образи в живописі. Марія Примаченко, Їде осінь на коні.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів з життєвим і творчим шляхом талановитої української майстрині. Викликати почуття гордості, бажання більше дізнатися про творчість художниці. Навчати складати розповідь про осінь за змістом приказки, картини живопису. Сформувати в учнів образ осені, розкрити особливості його створення за допомогою слова, пензля.</p>

1	2
6.	<p>Формувати вміння усвідомлено читати біографічний текст і переказувати його зміст. <u>Матеріал до уроку.</u> Тетяна Кара-Васильєва, Марія Примаченко (с. 11–12, "Перлінка").</p> <p>Урок позакласного читання</p> <p>Тема. Людина створила книжку.</p> <p>Мета. Ознайомити дітей із поясненням за допомогою казкових образів і вигадки казкаря, як виникла абетка. Навчати користуватися довідковою, науково-пізнавальною літературою з метою одержання потрібної інформації. Формувати усвідомленість читання, навчати формулювати запитання за змістом прочитаного і давати обґрунтовані відповіді. Викликати інтерес до пошуку інформації, зокрема про виникнення книжки, в інших джерелах.</p> <p>Ознайомити учнів із структурними елементами книжки: обкладинка, титульний аркуш, прикнижна анотація, відомості про письменника, передмова.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> С. 5–23, "Веселкова читанка".</p>
7.	<p>Тема. Чарівні казки. Чарівні перетворення в казці.</p> <p>Мета. Розкрити учням основні ознаки чарівної казки, формувати уявлення про чарівні перетворення в казці, присутність чарівних предметів, помічників. Навчати стежити за розвитком подій, розподіляти героїв казки на позитивних і негативних, формувати оцінні судження, вміння визначати основну думку казки, переказувати казку за малюнковим планом.</p> <p>Заохочувати дітей до запам'ятовування змісту казки. <u>Матеріал до уроку.</u> Чарівні казки. Про Оха-чудотвора (с. 11–15 підручника).</p>
8.	<p>Тема. Узагальнення знань про особливості казки про тварин і чарівної казки. Казка у поєднанні з іншими видами мистецтва.</p> <p>Мета. Узагальнити знання учнів про жанрові особливості опрацьованих видів казок; про моральні цінності, які утверджуються в цих казках. Розширювати уявлення учнів про злиття видів мистецтв, зокрема, художнього твору, пісні, театру. <u>Матеріал до уроку.</u> Повтори і пригадай (с. 15 підручника); Усна народна творчість у різних видах мистецтва, Янка Купала, Казки; Пан Коцький (с. 20–23, "Перлінка").</p>
9.	<p>Тема. Легенда. Особливості легенди як жанру, спільне і відмінне з казкою.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів із жанровими особливостями легенди. Порівняти її з казкою. Навчати визначати основну думку. Вдосконалювати виразність читання, вміння переказувати зміст близько до тексту. Розвивати образне мислення, вміння передавати сприйняті образи в малюнку. <u>Матеріал до уроку.</u> Легенди. Бабине літо (с. 23–24, "Перлінка").</p>
10.	<p>Тема. Казки народів світу. Казки про тварин.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів із болгарською казкою, її основною думкою. Удосконалювати вміння визначати вид казки. Розкрити сутність поняття</p>

1	2
11.	<p>"внутрішній стан персонажа твору", навчати стежити за його зміною та розуміти переживання героя казки, давати йому характеристику. Формувати вміння вести дискусію з приводу поведінки персонажів твору, вдосконалювати виразність читання в особах. Поглиблювати набуті вже знання про казки; збагачувати мовлення учнів використанням прислів'їв, приказок, навчати переказувати казку, зберігаючи її стиль, мову. Виховувати почуття справедливості, доброти, доброзичливості, які утверджуються в казці. <u>Матеріал до уроку.</u> Болгарська казка "Сильний лев і маленьке мишеня" (с. 16–18 підручника).</p> <p>Тема. Яку дружбу заведеш, таке й життя поведеш.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів із бірманською казкою та тими життєвими цінностями, які утверджуються в ній народом. Формувати в учнів уміння самостійно читати казку, визначати її вид, позитивних і негативних персонажів, тему і основну думку, співвідносити її із змістом прислів'я, робити висновок про закономірність перемоги добра над злом. Удосконалювати виразність читання, вміння визначати внутрішній стан персонажів казки, передавати його голосом, жестами і мімікою під час інсценізації казки.</p> <p>Розвивати творчі здібності учнів, скласти різні варіанти закінчень казки. <u>Матеріал до уроку.</u> Бірманська казка "Як серед птахів виникла дружба" (с. 18–20 підручника).</p>
12.	<p>Урок позакласного читання.</p> <p>Тема. Книжковий дім.</p> <p>Мета. Формувати в учнів уміння самостійно, осмислено обирати книгу з опорою на зміст обкладинки, титульний аркуш, анотацію, передмову, прогнозувати її орієнтовний зміст та читати її. <u>Матеріал до уроку.</u> С. 23–42 ("Веселкова читанка").</p>
13.	<p>Тема. Чарівний помічник у чарівній казці.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів із білоруською народною казкою та цінностями, які утверджує народ у своїй творчості. Вчити учнів визначати головного героя казки та роль помічника у досягненні героєм мети. Удосконалювати вміння визначати вид казки і обґрунтовувати свою думку її ознаками. Навчати помічати відображення у змісті особливостей життєдіяльності того народу, чия це казка. Формувати вміння давати характеристику дійовим особам казки. Удосконалювати в учнів уміння доповнювати частини казки на основі знання про повтори в ній. Розвивати увагу, пам'ять, мовлення, вміння читати в особах, вибірково переказувати зміст за малюнками. Виховувати спостережливості та бажання навчатися життєвої мудрості. <u>Матеріал до уроку.</u> Білоруська казка "Синя Свита Навиворіт Пошита" (с. 20–24 підручника).</p>
14.	<p>Тема. Чарівна річ у чарівній казці.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів із японською народною казкою, навчати за малюнком до неї, змістом визначати її особливості, вид. Допомогти дітям усвідомити роль чарівного предмета у долі голов-</p>

1	2
15.	<p>ного героя чарівної казки. Навчати учнів ділити текст на частини, давати заголовок до кожної з них; визначати вчинки персонажів казки і давати їм характеристику, виявляти основну думку казки і за її змістом основні моральні цінності народу. Розвивати мислення, уяву, спостережливість учнів; виховувати почуття взаємодопомоги, бажання не бути байдужим у житті. Навчати працювати в групі. <u>Матеріал до уроку.</u> Японська казка "Чарівний каптур" (с. 24–28 підручника).</p> <p>Тема. Узагальнення знань учнями з теми "Казки народів світу". Мета. Узагальнити знання учнів про види казок, зміст, особливості розгортання сюжету (повтори в казці), ознаки казки про тварин і чарівної казки, основну думку, персонажів, їхні вчинки. За змістом прочитаного розкрити моральні цінності в казках різних народів. Виховувати повагу до культурної спадщини: звичаїв, традицій, літературного надбання, зокрема, до казок. Розвивати творчі здібності, образну уяву. Вивчити і оцінити досягнення учнів з теми "Світ народних казок". <u>Матеріал до уроку.</u> Повтори і пригадай (с. 28–29 підручника), тестові завдання (Зошит для оцінювання навчальних досягнень).</p>
16.	<p>Тема. Що і як будемо читати в розділі "3 літературної скарбниці". Мета. Розширити уявлення учнів про літературні казки, про наявність у них конкретного автора, який створює такі казкові образи, якими він їх бачить і емоційно зображує їхні вчинки. Зорієнтувати, з якими авторами казок учні познайомляться у цьому розділі. Налаштувати на казковий, таємничий лад, розвивати творчу уяву, фантазію, викликати інтерес до читання літературних казок. <u>Матеріал до уроку.</u> Світ літературних казок. Дональд Біссет "Тигр і автор" (с. 30–32 підручника); Павло Тичина "Я люблю казки чудові", Божена Немцова "Лісова німфа" (с. 25–33, "Перлинка").</p>
17.	<p>Тема. Казки зарубіжних письменників. Казка "Бременські музиканти", записана братами Грімм. Мета. Поглиблювати знання учнів про казку як жанр літератури; дати короткі відомості про братів Грімм, які збрали і зробили літературну обробку казок німецького народу. Вдосконалювати вміння працювати із схемами до казки, читати правильно, усвідомлено і виразно; аналізувати літературний твір, визначати його особливості, тему і основну думку. Розвивати творчу уяву. Виховувати читацький інтерес, любов до казки. Навчати працювати в групах: брати участь у відтворенні змісту мультфільму, створеного за казкою, і мелодії пісень, які співали герої казки, обговоренні скульптурних зображень бременських музикантів у різних містах. <u>Матеріал до уроку.</u> Якоб і Вільгельм Грімм, Бременські музиканти (с. 33–35 підручника).</p>

1	2
18.	<p>Урок позакласного читання. Тема. Продовжуємо зустрічі із зарубіжними письменниками. Мета. Розширити знання учнів про зарубіжних казкарів, їхні казки, теми. Навчати відчувати і розуміти мову твору, характер персонажів, особливості їх зображення: портрет, вчинки, мотиви поведінки. Викликати інтерес до читання всього твору. Формувати вміння складати анотацію до прочитаної книжки; обговорювати прочитану казку; уважно слухати думки однокласників, висловлювати власні міркування, виявляти толерантність під час діалогів. <u>Матеріал до уроку.</u> Ено Рауд, уривки з повісті – казки "Муфтик, Півчеревичок і Мохобородько" (с. 170–179, "Веселкова читанка"), твір у повному обсязі.</p>
19–20.	<p>Тема. Казки всесвітньовідомого данського казкаря Г.К.Андерсена. Андерсен звертається до кожного з нас: бережи природу, бережи життя. Мета. Розширити знання учнів про творчий і життєвий шлях казкаря – Г.К.Андерсена, їхні уявлення про літературну казку як оригінальну. Вчити визначати головних і другорядних, позитивних і негативних персонажів казки та знаходити описи в тексті, відтворювати їх близько до тексту; ділити текст на частини, визначати настрій персонажів, емоційне забарвлення кожної частини казки і основну думку в ній. <u>Матеріал до уроку.</u> Г.К.Андерсен. Ромашка (с. 36–41 підручника).</p>
21.	<p>Тема. Коли твір відкриває свої таємниці. Тема краси життя, краси природи на прикладі життя ромашки і жайворонка та ставлення до них людини в творах різних жанрів. Мета. Навчати аналізувати твори в порівнянні, визначати тему і основну думку, художні засоби, особливості розкриття проблеми. Навчати придумувати різні кінцівки, які змінять шляхи розв'язку піднятої казкарем проблеми в казці "Ромашка", висловлювати свої міркування, чому казка має таку назву. Формувати вміння самостійно визначати проблему, авторську позицію щодо її розкриття, основну думку твору, порівнювати художній образ у казці, вірші та в науково-пізнавальному творі; удосконалювати навички виразного та вибіркового читання; виховувати бережливе ставлення до природи. <u>Матеріал до уроку.</u> Г.К.Андерсен, Ромашка; М.Познанська, Ромашка; Чи знаєш ти? (с. 36–41 підручника).</p>
22.	<p>Тема. Краса природи в живописі. Катерина Білокур. Як же квіти не малювати, як вони такі чудові? Мета. Ознайомити учнів із життєвим і творчим шляхом самобутньої української народної художниці Катерини Білокур. Викликати в них захоплення її талантом, любов'ю до природи, бажання бачити і цінувати красу.</p>

1	2
23.	<p><u>Матеріал до уроку.</u> Катерина Білокур, За селом; за Миколою Кагарлицьким, Талант від Бога (с. 8–11, "Перлинка").</p> <p>Тема. Улюблені казкові образи.</p> <p>Мета. Пригадати з учнями всі казкові образи, з якими вони зустрічалися в казках: народних і літературних, казках різних народів. Розкрити особливості створення казкового образу гнома українською поетесою Іриною Жиленко. Підготувати учнів до розуміння цього образу в казці З.Топеліуса.</p> <p>Навчати визначати в тексті прийоми, якими користується поетеса, створюючи образ гномів: звукопис (звукові повтори і звуконаслідування), опис, авторська точка зору (характеристика персонажів). Удосконалювати виразність читання.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Ірина Жиленко, Вечір гномів (с. 42–43 підручника).</p> <p>Позакласне читання.</p>
24.	<p>Тема. В читальному залі бібліотеки.</p> <p>Мета. Навчати учнів вибирати книжку за зовнішніми ознаками. Формувати культуру поведінки в бібліотеці.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Казки Г.К.Андерсена, видані в різні роки.</p>
25.	<p>Тема. Як не втратити друга. Про цінність взаємної довіри дізнаємось із казки Захаріаса Топеліуса.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів із фінським казкарем, його казками. Навчати визначати особливості сюжету, поведінки персонажів казки, основну думку. Формувати вміння пояснювати фразеологізми, переказувати зміст вибраних частин. Удосконалювати вміння співвідносити зміст малюнка, його настрої з рядками у казці; знаходити спільне і відмінне у створенні художнього образу різними авторами; працювати в групах, виразно читати в особах.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Захаріас Топеліус, Казка про старого гнома (с. 43–48 підручника).</p>
26–27.	<p>Тема. Казки Олександра Пушкіна.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів із творчістю Олександра Пушкіна на прикладі однієї із п'яти написаних ним казок. Розкрити особливості художньої форми казки, її мови, допомогти осмислити моральні проблеми.</p> <p>Формувати вміння аналізувати, виразно читати казку О.Пушкіна. Сформувати уявлення про переклад віршованої казки, авторів перекладу.</p> <p>Викликати в учнів інтерес до читання казок О.Пушкіна, пригадати їх назви, зміст за поданими ілюстраціями.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Олександр Пушкін, Казка про рибака та рибку (с. 49–56 підручника).</p>
28.	<p>Тема. Казка Петра Єршова.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів із казкою Петра Єршова "Горбоконики", викликати інтерес до читання її в повному обсязі. Збагатити уявлення учнів про зв'язок авторської казки з народною, про варіанти зачинів казки. Розвивати творчу уяву, вміння</p>

1	2
29.	<p>передбачати розвиток подій, співвідносити зміст із ілюстраціями.</p> <p>Поглибити розуміння особливостей характеру героя казки – найменшого брата Івана, насправді доброго, але не такого, як всі. Навчати виразно читати казку, насолоджуватися мелодійністю звучання, її майстерним перекладом.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Петро Єршов, Горбоконики (с. 57–62 підручника), казка в повному обсязі, ілюстрації до неї.</p> <p>Тема. Великі і маленькі таємниці світу в казках Костянтина Ушинського.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів із педагогом, письменником, людиною, яка присвятила своє життя дітям – Костянтином Дмитровичем Ушинським. Навчати міркувати над змістом казки, починаючи із заголовка, визначати пізнавальну, моральну цінність казки, художні засоби створення образу зими, багатой на витівки; ділити текст на частини за малюнками, переказувати зміст близько до тексту, складати продовження казки.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Костянтин Ушинський, Витівки старої зими (с. 62–65 підручника).</p> <p>Урок позакласного читання.</p>
30.	<p>Тема. Коли твір відкриває свої таємниці. Казки зарубіжних письменників.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів із казками Отфріда Пройслера. Навчати обговорювати зміст, давати характеристику персонажам прочитаних казок у повному обсязі, уривки до яких були проаналізовані на уроках літературного читання.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Казки Олександра Пушкіна, Петра Єршова, Захаріаса Топеліуса, Костянтина Ушинського. Отфрід Пройслер, Маленька баба-яга (с. 176–180, "Веселкова читанка").</p>
31.	<p>Тема. Узагальнення знань учнів з теми "Казки зарубіжних письменників".</p> <p>Мета. Пригадати з учнями зміст прочитаних казок, їх авторів. Розвивати вміння виразно читати, розповідати казки, читати з пам'яті уривки казок О.Пушкіна, П.Єршова.</p> <p>Розширити коло читання третьокласників: ознайомити їх із казками Джанні Родарі.</p> <p>Удосконалювати вміння порівнювати художні образи в різних творах (на прикладі ромашки). Повторно прочитати вірш П.Тичини "Я люблю казки чудові" і поміркувати над його змістом на основі прочитаних казок.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Повтори і пригадай (с. 65 підручника), Павло Тичина, Я люблю казки чудові (с. 25); Джанні Родарі, Чародійна палиця (с. 33–35); М.Сингаївський, Ромашкове поле (с. 75–76), А.Коваль, Римська квітка ромашка (с. 76) – "Перлинка".</p>
32.	<p>Тема. Казки українських письменників.</p> <p>Мета. Зорієнтувати учнів у змісті розділу, ознайомити з українськими казкарями; розширити уявлення про настрої твору, про роль казкаря у наданні казці відповідної емоційної спрямованості, про джерела змісту і настрою казки.</p>

1	2
33.	<p>Навчати формулювати запитання до прочитаного, при цьому охоплювати всі рівні тексту: зміст, вчинки і мотиви поведінки героїв твору, авторську позицію.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Вступна стаття. Лариса Письменна, Як зажурився веселий казкар (с. 66–68 підручника).</p> <p>Тема. Читаємо казки Івана Франка. Хочеш мати друга, будь з ним ширим.</p> <p>Мета. Поглибити уявлення учнів про творчість Івана Франка, про його внесок у розвиток дитячої літератури. Навчати читати і аналізувати казку. Формувати вміння самостійно, на основі набутого досвіду, визначати тему, основну думку казки, давати характеристику персонажам, висловлювати власну думку, розігрувати описані ситуації, переказувати казку із зміною особи, виховувати ширість у стосунках.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Іван Франко, Лисичка і Журавель (с. 68–70 підручника).</p>
34.	<p>Тема. Читаємо Лесю Українку, читаємо її казку.</p> <p>Мета. Розширити уявлення учнів про творчість Лесі Українки, про її казки. Удосконалювати навички аналізу тексту та характеристики героя; розвивати вміння знаходити в тексті описи; збагачувати словниковий запас, формувати вміння порівнювати літературну казку з народною, самостійно визначати спільне і відмінне, основну думку. Формувати усвідомленість, швидкість, виразність читання. Розвивати уяву, пізнавальні інтереси.</p>
35.	<p>Тема. Казки Василя Сухомлинського із збірки "Школа під Голубим небом".</p> <p>Мета. Розширити уявлення учнів про творчість для дітей Василя Сухомлинського. Навчати визначати настрої, тему, основну думку казки. Удосконалювати вміння розповідати казку. Розвивати творчу уяву, вміння створювати власні казки; самостійність у читанні і обговоренні прочитаного.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Василь Сухомлинський, Дід Осінник; Снігуроньчина пісня (с. 74–77 підручника).</p> <p>Урок позакласного читання.</p>
36.	<p>Тема. На які питання дають відповідь казки українських письменників?</p> <p>Мета. Ознайомити учнів з новими іменами – українськими казкарями. Навчати дітей самостійно визначати проблему, тему і основну думку їхніх казок, давати характеристику персонажам. Формувати прагнення знаходити можливість у житті для примноження добра.</p> <p>Виховувати уважність під час читання, здатність помічати деталі, робити висновки.</p> <p>Розвивати виразність читання, удосконалювати вміння розповідати казки.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Казки Івана Франка, Наталі Забіли, Ірини Калинець, Василя Чухліба, Юрія Ярмиша, Михайла Стельмаха (с. 43–70, "Чарівне слово").</p>

1	2
37.	<p>Тема. Художній світ пізнавальних казок Оксани Іваненко із збірки "Лісові казки".</p> <p>Мета. Розширити уявлення учнів про казки Оксани Іваненко; вчити читати її казки, розуміти і емоційно переживати описані події, діяти в житті відповідно до тих цінностей, які закладені у творах письменниці. Удосконалювати вміння визначати вчинки персонажів, їхній настрої, характерні риси, описи в тексті, художні засоби, основну думку твору, формувати вміння ділити текст на частини, складати план.</p> <p>Виховувати бажання допомагати пташкам узимку.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Оксана Іваненко, Синичка (с. 77–81 підручника).</p>
38.	<p>Тема. Читаємо і порівнюємо твори різних жанрів, які мають спільне у сюжеті, створенні художніх образів.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів із віршем Анатолія Качана. Сформувати уявлення про акровірш, про акровірші Леоніда Глібова. Навчати читати твори в порівнянні. Розвивати відчуття цілісності твору, вміння відшукувати місце пропущених частин у тексті.</p> <p>Продовжувати формувати вміння слухати і обговорювати зміст прочитаних творів, відкривати в них і засвоювати моральні цінності.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Оксана Іваненко, Синичка; Леонід Глібов, Хто вона? Анатолій Качан, Крихта хліба (с. 77–82 підручника; с. 42–44, "Перлінка").</p>
39.	<p>Тема. Казки дітям Юрія Ярмиша.</p> <p>Мета. Розширити знання учнів про творчість Юрія Ярмиша, про казки, створені на основі власної фантазії. Формувати вміння виразно читати, визначати персонажів, відчувати гумор, з яким письменник пише про своїх героїв. Навчати самостійно читати, формулювати запитання, відповідати на них, доводити свої думки.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Юрій Ярмиш, Як реп'яшок світ побачив (с. 35–38, "Перлінка").</p>
40.	<p>Тема. Справжній чарівник чарівної казки. Олександр Дерманський.</p> <p>Мета. Ознайомити учнів із персонажами повісті-казки О.Дерманського. Показати, як лічилка – жанр усної народної творчості – влітається в казковий сюжет.</p> <p>Пригадати особливості лічилки, зацікавити учнів роботою над характеристикою казкових персонажів, викликати інтерес до читання творів для дітей сучасного письменника.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Олександр Дерманський, уривок з повісті-казки "Володар макухи, або Пригоди вужа Ониська" (с. 15–17, "Перлінка").</p>
41.	<p>Тема. Узагальнення знань учнів із теми "Казки українських письменників".</p> <p>Мета. Узагальнити знання учнів про створення літературної казки: на основі народної казки, на основі власної вигадки. Пригадати за персонажами казки автора і назву, за назвою – персонажів і автора; визначити тему і основну думку прочитаних казок.</p>

1	2
42.	<p>Збагатити коло читання, доповнити знання дітей про українські казки і казкарів твором Олександра Зими. Навчати учнів визначати, на чиєму боці автор, які шляхи він пропонує для подолання зла. <u>Матеріал до уроку.</u> Повтори і пригадай (с. 83 підручника), Олександр Зима, Чари для сміливця (с. 38–42, "Перлінка").</p> <p>Позакласне читання</p> <p>Т е м а. Читаємо літературні казки.</p> <p>М е т а. Розширити уявлення учнів про українські казки і казкарів.</p> <p>Навчати їх виразно читати, запам'ятовувати персонажів і зміст, виразно розповідати казки, вибрані та казкові події, формувати вміння переказувати зміст, відшукувати в тексті опис персонажів, розуміти і запам'ятовувати міфологічний образ, визначати основну думку.</p> <p>Викликати в учнів захоплення легендою, талантом її автора – Івана Липи.</p> <p>Формувати виразність читання, вміння переказувати стисло, близько до тексту, вибірково.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Літературні казки (с. 119–124, 146–148, "Веселкова читанка").</p>
43.	<p>Т е м а. Лада Прекрасна – символ долі, благополуччя, любові і радості. Легенда – вигадане і реальне.</p> <p>М е т а. Формувати в учнів уявлення про легенду як літературний жанр; навчати визначати в ній реальні та казкові події, формувати вміння переказувати зміст, відшукувати в тексті опис персонажів, розуміти і запам'ятовувати міфологічний образ, визначати основну думку.</p> <p>Викликати в учнів захоплення легендою, талантом її автора – Івана Липи.</p> <p>Формувати виразність читання, вміння переказувати стисло, близько до тексту, вибірково.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Легенди. Іван Липа, Лада Прекрасна (с. 84–90 підручника).</p>
44.	<p>Т е м а. Байка. Видатний український байкар Леонід Глібов.</p> <p>М е т а. Розширити знання дітей про творчість Леоніда Глібова – автора загадок, акровіршів, байок. Ознайомити з жанровими особливостями байки. Розкрити зміст поняття <i>мораль</i>.</p> <p>Формувати вміння аналізувати вчинки персонажів твору, за вчинками давати їм характеристику, визначати мораль, пояснювати її, виразно читати байку в особах, вивчати напам'ять.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Байки. Леонід Глібов, Коник-стрибунець (с. 91–93 підручника).</p>
45.	<p>Т е м а. Не бути байдужим, самовпевненим, злим. Про це переконливо веде мову в байці Леонід Глібов.</p> <p>М е т а. Розширити уявлення учнів про жанрові</p>

1	2
46.	<p>особливості байки, про теми і повчальні висновки байок Леоніда Глібова.</p> <p>Навчати аналізувати байки, усвідомлювати мораль, виразно читати. Заохочувати учнів до вивчення байок напам'ять.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Леонід Глібов, Чиж та Голуб (с. 45–46, "Перлінка").</p> <p>Т е м а. Байки Павла Глазового.</p> <p>М е т а. Ознайомити третьокласників із байками Павла Глазового. Навчати визначати вчинки персонажів байок, давати їм характеристику, визначати і розуміти мораль.</p> <p>Удосконалювати усвідомленість, виразність читання.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Павло Глазовий, Глибинна мораль (с. 47, "Перлінка"); Олена Пчілка (с. 111–113, "Веселкова читанка").</p>
47.	<p>Т е м а. П'єса. П'єса-казка.</p> <p>М е т а. Сформувати в учнів уявлення про п'єсу як жанр літератури та її особливості. Розкрити зміст понять: <i>п'єса, п'єса-казка, ремарки</i>. Ознайомити з авторами, які створювали і створюють п'єси для дітей. Навчати учнів аналізувати прочитаний твір; формувати вміння порівнювати та характеризувати персонажів; удосконалювати навички виразного читання. Навчати розігрувати сцени; виховувати почуття товарищескості, чуйності, доброзичливості, порядності.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Леся Мовчун, Горіхові принцеси (с. 95–99 підручника).</p> <p>Урок позакласного читання.</p>
48.	<p>Т е м а. Легенди українських письменників. Міфологічні образи в художньому творі.</p> <p>М е т а. Розширити уявлення учнів про багатство і різноманітність українських легенд, знання про зміст і жанрові особливості літературних легенд. Навчати виразно їх читати, спостерігати за розвитком подій, порівнювати художні образи в різних легендах, відмінності у мові твору, визначати основну думку.</p> <p>Навчати переказувати зміст легенд близько до тексту.</p> <p><u>Матеріал до уроку.</u> Євген Шморгун, Легенди; Олександр Олесь, Княжа Україна (с. 100–110, "Веселкова читанка").</p>

